

Назва ТВП: Арэхаўскае

© С. Левый

Код: BY051

Геаграфічныя каардынаты: 51° 38' N 23° 55' E

Адміністрацыйная прыналежнасць: Брэсцкая вобласць: Маларыцкі раён

Плошча: 3814 га

Крытэрыі: А1, В3

Нацыянальны прыродаахоўны статус: частка тэрыторыі ў складзе Біялагічнага заказніка мясцовага значэння «Арэхаўскі» (1510 га)

Міжнародны прыродаахоўны статус: ТВП міжнароднай значнасці, утворана ў 2010 годзе. Перспектыўная частка беларускага сектару міжнароднага біясфернага рэзервату «Заходняе Палессе»

Агульнае апісанне:

Тэрыторыя ўяўляе сабою адносна невялікі леса-водна-балотны комплекс, у склад якога ўваходзяць: вялікі вадаём – воз. Арэхаўскае, цалкам захаванае ў натуральным стане; затоплены ўчастак выпрацаваных торфапляцовак, на якім адбываюцца працэсы другаснага забалочвання; а таксама размешчаныя навокал лясныя масівы, фрагменты нізінных і пераходных балот і лугоў.

Ядром ТВП з'яўляецца воз. Арэхаўскае і былая торфапляцоўка - ўрочышча Разлівы. Возера размешчана ў басейне р. Рыта, правага прытоку р. Мухавец –

басейна р. Заходні Буг і з'яўляецца пятым па плошчы ў басейне Бугу і самым вялікім натуральным вадаёмам беларускай часткі басейну. Максімальная даўжыня возера 3,11 км, шырыня 2,03 км, сярэдняя глыбіня каля 1 м. Берагі нізкія моцна забалочаныя, парослыя лесам. Сучасны гідралагічны рэжым басейна возера абумоўлены рэалізаванымі ў 1965-1984 гг. гідрамеліяратывнымі мерапрыемствамі, у выніку якіх плошча вадасбору паменшылася ў 17 разоў (Якушко, Власов, 1998). Негледзячы на значныя змяненні ў паверхні вадасбору, само возера і яго ўзбярэжжы захавалася ў натуральным стане. У 1984 годзе на паўночны-захад ад возера пачалася распрацоўка торфапляцоўкі «Арэхава-2» ва ўр. Разлівы. Пераразмеркаванне вады ажыццяўлялася пры дапамозе часовай насоснай станцыі ў воз. Арэхаўскае, далей у раку Маларыта і праз сістэму каналаў у воз. Олтушкае. На пачатку 1990-х гадоў торфаздабыча і адпампоўванне вады былі прыпынены. Пасля гэтага пачалося інтэнсіўнае другаснае забалочванне тэрыторыі торфапляцоўкі. Сёння былая торфапляцоўка прадстаўляе сабой другасна затоплены і забалочаны мелкаводны вадаём з сеткай унутраных і абвадных каналаў. У паўночнай частцы торфапляцоўка і возера злучаны каналам. Падчас летне-асенняй межані гэтая сувязь перарываецца. У апошнія гады гідралагічны рэжым возера і торфапляцоўкі стабілізаваўся. На паўднёв-усходняй граніцы ТВП размешчаны канал які дае пачатак р. Маларыта.

Асноўнымі экасістэмамі найбольш распаўсюджанымі ў межах ТВП з'яўляюцца: водныя (натуральных і штучных вадаёмаў), лясныя, а таксама лугавыя і балотныя. Пераважаюць лясныя, балотна-лугавыя, узбярэжна-водныя раслінныя супольнасці. Вышэйшая водная расліннасць займае каля 33% паверхні возера і каля 50% паверхні торфапляцоўкі. З надводнай расліннасці дамінуе трысняг, субдамінантамі з'яўляюцца камыш азёрны і рагоз вузкалісты. Вялікай разнастайнасцю асацыяцый характэрызуюцца вадаёмы ўр. Разлівы, дзе назіраецца больш менш раўнамернае чаргаванне зарасляў надводнай расліннасці і ўчасткаў адкрытай вады. У межах ТВП таксама размешчаны самы вялікі на паўднёвым захадзе і ў межах беларускай часткі басейну р. Заходні Буг поймавы луг, які захаваўся ў натуральным стане. Прадстаўлены таксама асобнымі участкамі пераходныя і нізінныя балоты. Дзякуючы разнастайнасці прыродных ўмоў тут таксама прадстаўлены разнастайныя лясы (разам 13 тыпаў). Найбольш распаўсюджаны сасновыя, бярозавыя і альховыя лясы. Сустрэкаюцца асобнымі фрагментамі дубовыя лясы.

У межах ТВП размешчаны невялікі населены пункт – вёска Перавысь, ля граніц вёскі: Арэхава і Дрочава. Граніцы ТВП выразна азначаны асабліва на захадзе і поўдні (граніца з Украінай) поўначы (аўтамабільная дарога Р17 Кобрын-Уладава),

усходзе гравійнымі і грунтовымі дарогамі. ТВП мяжуе з Шацкім прыродным нацыянальным паркам і біясферным рэзерватам – Украіна.

Асноўныя біятопы:

лясы – 70% (у асноўным сасновыя), азёры – 12%, другасна забалочаныя тарфянікі – 5%, палі – 5%, нізінныя і пераходныя балоты – 5%, поймавыя лугі – 3%.

Птушкі:

Арнітафаўна ТВП налічвае 182 віда птушак з 46 сямейств 17 атрадаў. На гнездаванні адзначана 134 віда з 41 сямейства 16 атрадаў. Толькі на міграцыі адзначана 37 відаў і 8 відаў з'яўляюцца залетнымі. На тэрыторыі ТВП адзначана каля 40 відаў птушак з Чырвонай кнігі Рэспублікі Беларусь. У тым ліку: 6 відаў – II катэгорыя аховы, 19 – III і 11 – IV. З іх 21 від з'яўляецца гняздуючым ці гнездаванне верагодна, у тым ліку па катэгорыям: II катэгорыя аховы – 4 відаў, III катэгорыя аховы – 11 відаў, IV катэгорыя аховы – 6 відаў. Акрамя гэтага адзначана 9 відаў птушак з спіска відаў патрабуючых увагі, 5 з іх гняздуюць тут.

Тэрыторыя ТВП з'яўляецца важным месцам гнездавання многіх водна-балотных і лясных птушак, у тым ліку глабальнага пагражамых відаў вялікага грызкука *Limosalimosai* дубальта *Gallinago media*. Вяскою мае важнае значэнне для мігруючых птушак (гусі, качкі, кулікі).

Міжнароднае значэнне тэрыторыі абумоўліваецца наяўнасцю відаў маючых Еўрапейскі і глабальны прыродаахоўны статус. Тут адзначаны на гнездаванні віды, якія згодна з міжнародным саюзам аховы прыроды (IUCN), адносяцца да катэгорыі ўязвімыя (V): чапля-лазняк *Ixobrychus minutus*, качка-шылахвостка *Anas acuta*, арлан-белахвост *Haliaeetus albicilla*, дубальт *Gallinago media*. Яшчэ 14 відаў адносяцца да катэгорыі рэдкія (R). Больш за 30 гняздуючых відаў маюць Еўрапейскі Статус Пагрозы (European Threat Status) катэгорыі: D – памяншаючыя колькасць, R – рэдкія, V – уязвімыя.

Іншыя групы жывел:

На тэрыторыі ТВП адзначана больш за 30 відаў млекакормячых, у тым ліку такія віды як: лось, бобр, выдра, арэшнікавая соня і інш. Адзначана 6 відаў амфібіяў і 6 відаў рэптылій.

Стан рэдкіх відаў птушак:

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2004-2010)	Крытэрыі ТВП
Гусь шэрая <i>Anser anser</i>	гн	2-5 п	2004-2010	П		
Качка-неразня <i>Anas strepera</i>	гн	15-20 п	2004-2010	Д	↔	B2
Качка-шылахвостка <i>Anas acuta</i>	гн	0-1 п	2004-2010	П		
Савук-луток <i>Mergus albellus</i>	мг	+	2004-2010	П		
Савук даўганосы <i>Mergus serrator</i>	мг	+	2004-2010	П		
Савук вялікі <i>Mergus merganser</i>	мг	+	2004-2010	П		
Гагач чорнаваллёвы <i>Gavia arctica</i>	мг	+	2004-2010	П		
Коўра шэрашчокая <i>Podiceps grisegena</i>	гн	1-3 п	2004-2010	П		
Чапля-бугай <i>Botaurus stellaris</i>	гн	15-20 п	2004-2010	Э	↔	

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2004-2010)	Крытэрыі ТВП
Чапля-лазнянік <i>Ixobrychus minutus</i>	гн	2-5 п	2004-2010	П		
Чапля-кваква <i>Nycticorax nycticorax</i>	зал	+	2004-2010	П		
Чапля вялікая белая <i>Casmerodius albus</i>	мг	+	2004-2010	П		
Чорны бусел <i>Ciconia nigra</i>	гн	1-3 п	2004-2010	П		
Арлан-белахвост <i>Haliaeetus albicilla</i>	гн	1 п	2004-2010	П		
Малы арлец <i>Aquila pomarina</i>	гн?	+	2004-2010	П		
Скапа <i>Pandion haliaetus</i>	мг	+	2004-2010	П		
Сокал-кабец <i>Falco subbuteo</i>	гн?	+	2004-2010	П		
Пагоніч малы <i>Porzana parva</i>	гн	25-30 п	2004-2010	Э	↔	ВЗ
Драч <i>Crex crex</i>	гн	15-20 с	2004-2010	Э	↔	
Журавель шэры <i>Grus grus</i>	гн	+	2004-2010	П		

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2004-2010)	Крытэрыі ТВП
Зуёк вялікі <i>Charadrius hiaticula</i>	МГ	+	2004-2010	П		
Сеўка залацістая <i>Pluvialis apricaria</i>	МГ	+	2004-2010	П		
Баталён <i>Philomachus ridgwayi</i>	МГ	+	2004-2010	П		
Стучок <i>Lymnocyptes minimus</i>	МГ	+	2004-2010	П		
Дубальт <i>Gallinago media</i>	ГН?	+	2004-2010	П		
Грыцук вялікі <i>Limosa limosa</i>	ГН	10-15 п	2004-2010	Д	↔	A1
Кулён сярэдні <i>Numenius phaeopus</i>	МГ	+	2004-2010	П		
Кулён вялікі <i>Numenius arquata</i>	МГ	+	2004-2010	П		
Кулік-селянец <i>Tringa nebularia</i>	МГ	+	2004-2010	П		
Чайка шыязя <i>Larus canus</i>	МГ	+	2004-2010	П		

Віды	Статус	Колькасць	Год/перыяд ацэнкі	Дакладнасць ацэнкі	Трэнды (2004-2010)	Крытэрыі ТВП
Рыбачка белашчокая <i>Chlidonias hybrida</i>	МГ	60-65 п	2004-2010	П		
Рыбачка чорная <i>Chlidonias niger</i>	ГН	0-60 п	2004-2010	Д	↔	В2
Пугач <i>Bubo bubo</i>	ГН	1 п	2004-2010	П		
Звычайны зімародак <i>Alcedo atthis</i>	ГН	+	2004-2010	П		
Жаўна зялёная <i>Picus viridis</i>	ГН	1-5 п	2004-2010	П		
Дзяцел беласпінны <i>Dendrocopos leucotos</i>	ГН	+	2004-2010	П		
Валасяніца-белашыйка <i>Ficedula albicollis</i>	ГН?	0-2 п	2004-2010	П		
Цвыркун салаўіны <i>Locustella luscinioides</i>	ГН	50-60 п	2004-2010	Э	↔	В3
Сініца вусатая <i>Ranurus biarmicus</i>	МГ	+	2004-2010	П		

Іншыя рэдкія і знаходзячыся пад пагрозай знікнення віды:

Насякомыя: рашэцісты жужаль *Carabus cancellatus*, жужаль фіялетава *Carabus violaceus*, жужаль шчыгрынава *Carabus coriaceus*, бражнік Празерпіна *Proserpinus proserpina*, малое начное паўлінава вока *Eudia pavonia*, мохавы чмель *Bombus muscorum*.

Расліны: альдраванда пухіркаватая *Aldrovanda vesiculosa*, зубніца клубняносная *Dentaria bulbifera*, шалфей лугавы *Salvia pratensis*, гайнік цёмна-чырвоны *Epipactis atrorubens*.

Пагрозы:

- асушальная меліярацыя і будова каналаў;
- забудова ў прыбярэжнай паласе;
- некантраляваны выпал травяністай расліннасці;
- перавыпас сельскагаспадарчых жывёл;
- зарастанне адкрытых біятопаў;
- інтрадукцыя драпежнікаў;
- веснавое паляванне;
- рубкі лесу, асабліва суцэльныя галоўнага карыстання;

Рэкамендацыі па захаванню:

- Забараніць правядзенне асушальнай меліярацыі, будаўніцтва ў прыбярэжнай паласе, а таксама абмежаваць характар ляснога карыстання, у прыватнасці суцэльныя рубкі лесу галоўнага карыстання.
- На дадзенай тэрыторыі мэтазгодна ў перыяд вясновай міграцыі ўводзіць абмежаванні на любую дзейнасць, асабліва паляванне.
- Неабходна кашэнне на некаторых частках лугу (штогод, або раз на два гады) у жніўні, а таксама магчыма мэтазгодна правядзенне кантраляваных палаў на прыканцы зімы пачатку вясны, калі на лузе існуе снегавое покрыва, альбо высокі узровень вады.
- Неабходны штогадовы маніторынг стану папуляцый птушак і пагроз.

Крыніцы інфармацыі:

Абрамчук А.В. ООПТ Брестского Полесья и территория перспективная для включения в состав Белорусской части МРБ "Западное Полесье" //Экологические коридоры, методика проектирования, реализация. Международный экологический коридор реки Буг. Люблинский Католический Университет 20-21 ноября 2002 г. Пяски, 2002. – С. 156-161.

Абрамчук А.В., Абрамчук С.В., Бакур Ю.Ю., Сербун С.С., Хвалец А.С., Прокопчук В.В., Богданович И.А. Редкие гнездящиеся водно-болотные птицы аквальных лентических экосистем Брестского Полесья. //Красная книга Республики Беларусь: состояние, проблемы, перспективы. мат. Респ. науч. конф. 12-13 декабря 2002 г. УО "ВГУ им. П.М. Машерова" – Витебск: Изд-во УО "ВГУ им. П.М. Машерова". 2002. – с.32-34.

А.В. Абрамчук, С.В. Абрамчук Гнездование серого гуся в Брестском Полесье. //Природнае асяроддзе Полесья: сучасны стан і яго змены: Материалы международной научной конференции Брест 2002.

А.В. Абрамчук, С.В. Абрамчук Редкие виды птиц бассейнов Олтушского и Ореховского озе // Беркут. Т.11, вып. 2. 2003. – С. 148-150.

С.В. Абрамчук, А.В. Абрамчук, И.А. Богданович, А.А. Сербун Осенние скопления водно-болотных видов птиц на водоемах Брестского Полесья. // Экологической науке – творчество молодых Материалы III Региональной научно-практической конференции ведущих специалистов, аспирантов и студентов, Гомель, апрель 2003 года. – Гомель, 2003. – С. 5-6.

А.В. Абрамчук, С.В. Абрамчук, Ю.Ю. Бакур, И.В. Богданович, С.В. Левый, В.В. Прокопчук, А.А. Сербун, В.А. Лихван Встречи редких видов птиц в Брестской области в 2002 г. //Авифауна Украины, Выпуск 2, 2003, с.48-52.

С.В. Абрамчук, А.В. Абрамчук С.В. Гнездование белошейной крачки (*Chlidonias hybridus*) в Брестском Полесье // Экологические проблемы Полесья и сопредельных территорий: Материалы V Международной научно-практической конференции. – Гомель, октябрь 2003 года. – Гомель, 2003. – С. 7-8.

А.В. Абрамчук, С.В. Абрамчук Некоторые данные по редким видам птиц территорий перспективных для включения в состав Белорусского сектора международного резервата биосферы «Западное Полесье» // Состояние природных комплексов крымского природного заповедника и других заповедных территорий Украины, их изучение и охрана. Мат-лы научно-практич. конференции, посвящ. 80-

летию Крымского природного заповедника. Алушта, 2003 – С. 192-194.

А.В. Абрамчук Унікальные орнитокомплексы западной части Брестского Полесья. //Брэсцкі геаграфічны веснік, том 1, выпуск 1. (Прыродныя і антрапагенныя ландшафты Палесся: праблемы прыродакарыстання і аховы навакольнага асяроддзя). Брэст, УА “ Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна” , 2003 – С. 63-74.

А.В. Абрамчук, С.В.Абрамчук, А.А.Сербун, Ю.Ю.Бакур, И.А.Богданович, В.В.Прокопчук Результаты изучения редких и охраняемых птиц в Брестском Полесье //Материалы II международной научно-практической конференции “Учеты птиц: подходы, методики, результаты”. 26-30 апреля 2004. Житомир, 2004.

Максименков М.В., Вежновец В.В., Скуратович А.Н., Дубовик Д.В., Абрамчук А.В., Абрамчук С.В. Состояние биологического состояния проектируемого заказника “Ореховский” //Прыроднае асяроддзе Палесся: асаблівасці і перспектывы развіцця: тэзісы дакл. III Міжнар. навук. канф. (Брэст, 7-9 чэрв. 2006 г.). / рэдкал.: М.В. Міхальчук (адк. рэд.), [і інш.]. – Брэст: Академия, 2006. – С. 130.

Китель Д.А. Абрамчук С.В. Абрамчук А.В. Новое место гнездования шилохвости (*Anas acuta*) в Беларуси. *Subbuteo*. 2008. – Т. 9. – С. 51-52.

Китель Д.А., Абрамчук С.В., Абрамчук А.В., Новое место гнездования галстучника (*Charadrius hiaticula*) в Беларуси. // Збереження та вщдтворення біорізноманіття природно-заповідних територій. Матеріалы міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю Рівненського природного заповідника (м. Сарни, 11-13 червеня 2009 року) / Ред.кол. Будз М.Д. та ін. – Ріве, ВАТ “Рівненська тдрукарня”, 2009. – С – 450-453.

Складальнікі : Абрамчук А.В., Абрамчук С.В.

** Выкарыстанне змешчанай тут неапублікаванай інфармацыі для навуковых публікацый без пісьмовай згоды яе аўтараў забаронена. У выпадку выкарыстання часткі кантэнтну або старонкі цалкам на іншых інтэрнет-рэсурсах, абавязковая спасылка на аўтараў і сайт iba.ptushki.org*